

M A L Á S P O L E Č E N S T V Í

Jejich aktuálnost a problémy

E k l e z i o l o g i c k é z á k l a d y

Nový zákon

Malá křesťanská společenství /komunity, party/ mají své kořeny už v apoštolských dobách. Ježíš chtěl, aby jeho církev byla budována skrze společenství jeho učedníků spojených ve skupiny, které by působením Ducha svatého měly "jedno srdce, jednu duši" /Skt 4,32/. Vytrořil počáteční jádro: dvanáct apoštolů. Později měl každý z apoštolů na své misijní cestě zakládat malá společenství, která by se navzdory vzdělenostem cítila spojená v téže víře.

Magisterium

Druhý vatikánský koncil. - Když se omezíme na poslední období, začneme připomenutím, jak rozhodující vliv mělo Druhé vatikánum na rozvoj hnutí malých křesťanských společenství. Bez rizika omylu se dá tvrdit, že učení koncilu o povaze a životě církve, o vztazích mezi církví a světem, o liturgii, o způsobu, jak vykonávat různé služby a apoštolát, stejně jako o vzájemné stimulaci a koordinaci všech charizmat tvoří nejvýznamnější a nejbezprostřednější výchozí teologický bod pro malá křesťanská společenství.

Pokoncilní období. - Po Druhém vatikánu se magisterium na různých úrovních vyjádřilo zásadně příznivě o malých křesťanských komunitách: veřejně a oficiálně uznalo jejich hodnoty označila je za prozřetelnostní nástroj evangelizace a oživení církve, i když současně upozornilo na možná scestí, která by je mohla oslubit. Připomenme si stručně prohlášení biskupského synodu /1974/, posledních papežů a srhomáždění v Pueble.

Evangelii nuntiandi. - Mezi prohlášení magisteria, o nichž jsme se zmínili, jsou proposuzování malých křesťanských společenství z hlediska církve zvláště jasná slova Pavla VI. v Evangelii nuntiandi. Je užitečné zopakovat si poslední část jeho úvahy:

"Tato společenství /které se budují v církvi, aby se s církví ~~pomáhala~~ spojila a pomáhala růst/ budou místem evangelizace, budou k prospěchu nejširších společenství, zvláště jednotlivých církví, a budou nadějí pro všeobecnou církev, jak jsme to uvedli na závěr synodu, a to v té míře, v jako

- se sytí Božím slovem a nedají se uvěznit politickou polarizací nebo módními ideologiemi, připravenými využít jejich obrovského lidského potenciálu;

- nepodléhají stále hrozícímu pokušení soustavného odporování a hyperkritického ducha, pod záminkou pravdivosti a ducha spolupráce
- zůstávají pevně přimknuty k své místní církvi a k univerzální církvi, čímž se vyhnou nebezpečí - až příliš reálnému:
 - izolovat se do sebe a potom se pokládat za jedinou autentickou církev Kristovu, a proto zavrhnout ostatní církevní společenství;
- udržují upřímné spojení s pastýři, které Pán dává své církvi, a s učitelským úřadem, který jim svěřil Duch Kristův;
- nikdy se nepokládají za jediné pověřené evangelizací nebo za jediné nositele evangelizace - popř. jediného strážce evangelia - ale vědomy si toho, že církev je mnohem širší a rozmanitější, uznávají, že se tato církev i vtěluje jinak než skrze ně;
- den ze dne rostou v uvědomění, horlivosti, angažovatnosti a misionářském vyzařování;
- projevují ve všem ducha iniverzálního, nikdy sektářského.

Za těchto nepochybně náročných, avšak povznášejících podmínek učiní základní církevní společenství žádost svému nejzákladnějšímu poslání: jako posluchači evangelia, jež je jim zvěstováno, a jako přednostně pověřeni evangelizací se vzápětí stanou hlasateli evangelia" /Evangelii nuntianci, 58/.

C e l k o v é h o d n o c e n í

Kladné rysy

V následujícím uvedené hlediska se ve větším nebo menším počtu objevují v jednotlivých společenstvích. Ačkoli se mohou vyskytovat také v jiných skupinách nebo institucích, zdají se nám pro malá křesťanská společenství velmi charakteristická a s nimi zvláště spojená.

Vzájemné a upřímné poznání. - V malé skupině dospívají členové mezi sebou k vřelému, přátelskému a bratrskému poznání a vztahu. Člověk tu prožívá konkrétně, že miluje a je milován, že poznává a je poznáván. Takové vztahy jsou možné jen ve skupinách s lidskými rysy, svobodně zvolených nebo přijatých, kde se může projevit skutečná osobnost jedince. V "primárních skupinách" je člověk vnímán jako takový, bez masky nebo přetvářky "osobnosti", jež ničí jeho totožnost, V takových skupinách je každý respektován a ocenován ne pro to, co "má", nýbrž pro to co "je" a jak přispívá k harmonickému a celostnímu rozvoji osoby.

Přilnutí ke skupině. - V malé skupině, která se pravidelně schází, se postupně u jejího členů vyvine hluboké přilnutí k ní. Zatímco v nějaké významnější skupině se přítomnost jejích členů bere méně na vědomí - což usnadňuje pokušení v případě krize potíchu ji opustit - v malém společenství je rozchod patrnější a násilnější. Mimoto je to vždycky bratrská vůle jít

stát, že ten, kdo sám odešel, si pak tím v...
ty skupiny, jako si marnotratný syn připomněl dům otce jako
příjemné místo života, které jinde nemohl najít.

Spoluodpovědnost. - Malé společenství umožňuje a posiluje spolupráci jeho členů ve všem, co se týká života skupiny v souladu s jejich křesťanskou odpovědností. V klimatu blízkého vzta-
hu s důvěrností se snižují zábrany a odstraňuje nesmělost, k
které by mohly bránit aktivitu a rozvinutí všech osobních
možností. Člověk se tak vyhne velkému nedostatku velkých spo-
lečenství s jejich nevyhnutelným zákonem, podle něhož čím je
komunita početnější, tím méně se na její činnosti jednotliví
členové podílejí a nejpřípravenější a nejpodnikavější členové
se v ní zmocňují vedoucích funkcí.

Tvořivost. - Malá komunita spontánně podporuje rychlý
růst katechetické, liturgické a misijní tvořivosti. Ať už se
vychází z bible, z konkrétního programu náboženského vzdělání
nebo ze života, společná reflexe v malých skupinách, svobodné
a důvěrné přednášení názorů, zkušeností, hodnocení a modliteb
vytvářejí nejlepší klima, k prohloubení a růstu víry. Pokud
se týče liturgie, společné hledání nejlepší přípravy a legitim-
ních úprav, které dovolují velké bohatství obřadů a pokojné
celebrování, jehož se každý intenzívně účastní, dávají vždy
prospěšné a podnětné výsledky, anžž je třeba upadat do vrto-
šivých extravagancí. Katechetická a liturgická vitalita malé
komunity podporuje i misijního ducha skupiny, a to tím, že
vytváří klima přátelského přijetí, umožňují novým členům
učinít hlubokou zkušenost konverze a víry, nebo tím, že po-
vzbuzuje členy společenství vést život čím dál shodnější s
jejich vírou a angažovanější v lásce, s níž zde získali zku-
šenost, je-li tato láska pravá, je vždy vynalézavá, nežlivá
a sdělná.

Šlechetná odpověď na povolání. - To je důvod, pro který
se v malém křesťanském společenství - a zvláště tam, kde pře-
vládají mladí - objevuje nové a současně hluboké pochopení
pro kněžské a řeholní povolání a ~~manželství~~ současně náročněj-
ší a misijnější smysl pro povolání k manželství. Dost často
již ze sebe vydává kandidáty kněžství, svěalského jáhenství,
svátostného manželství, prožívaného jako charisma a církevní
služba, a aktivního i kontemplativního řeholního života.

Dynamika provizoria. - Ke svému životu nepotřebují malé
komunity komplikovanou organizaci ani byrokratický aparát.
Naopak, spíše se podobají stanu, který lze podle potřeb cesty
rychle postavit a opět složit. Mohou tedy žít a pomáhat círk-
vi v duchu astylu života prvních společenství, tak pružných a
chudých se skromným vybyvením na cestu. Mimoto dnes mnoha li-
dem, zvláště nejmladším, nabízejí způsob prožívání víry blíz-
ký jejich citění.

Prolínání se světem. - Malé bunka, komunita, umí navázat existenciální kontakt se světem prostřednictvím všech svých členů a současně v sobě udržovat napětí a vitalitu víry. Každý prožívá problémy svého prostředí na vlastní kůži, ale posuzuje je s druhými ve světle evangelia a současně čte evangelium v světle konkrétních prožívaných dějin, kde je Pán dějím přítomen vždy novým způsobem. Je to plodné vzájemné působení, které rodí skutečnou křesťanskou angažovanost a tak přetváří nejjemnější a nejpůvodnější zásady, obsažené v koncilních konstitucích *Lumen gentium* a *Gaudium et spes*, v konkrétní každodenní skutečnost.

Kritický a prorocký duch. - Malé křesťanské společenství, žijící v duchu bratrství a rovnosti bez paternalismu, přeje zdravé kritice a bratrskému upozornění na chyby jak uvnitř skupiny, tak ve vztahu k ostatní církvi, včetně hierarchie.

Bratrské napomenutí. -/nejen zdola nahoru, ale i shora dolů/ ze rodí z křesťanského a církevního postoje a v Novém zákoně je ukládáno jako bratrský úkol a zkouška lásky; mezi námi se na ně až příliš zapomíná. V rámci církevního myšlení máme pro to klasický příklad v Teologické sumě sv. Tomáše Akvinského /2-2, 33, 3 a 4/, kde se praví, že nejen biskup má napomínat věřící, ale i věřící mají napomínat biskupa, že někdy může jít o skutečný závazek svědomí a domluvit někomu s láskou je dobrý skutek, plod křesťanské lásky. Do téže souvislosti je třeba zařadit zveřejnění hříchu /po zralé úvaze - p.př./, jakmile byly vyčerpány možnosti soukromého napomenutí, jak nám poučuje evangelium.

Privilegovaná oblast křesťanské zralosti. - Zkušenosti ukazují, že malé křesťanské společenství znamená vyjimečnou pomoc při osobním prohlubování a zrání člověka ve víře. Křesťan je zásadně člověkem společenství. Nelze však plně žít tímto duchem v masových a anonymních institucích. Malé společenství ve svých různých formách jsou tedy normálním prostředím k formování dospělého křesťana, což v pastoračních dějinách církve není vůbec nic nového. V životě světců zjišťujeme, i když pod jinými jmény a za jiných okolností, že téměř všichni udržovali zvláštní pouto s malými skupinami křesťanského přátelství, které nejenže dodávaly církvi nové síly a oborující misijní elán, ale že jim tako dovolily postupný růst v jejich osobním životě z víry díky podpoře a vzájemnému působení jejich "malého společenství".

Škola síly a věrnosti. - Malé křesťanské společenství je prvořadým prostředkem obnovy sil vzhledem k bojům, které křesťanský život předpokládá; je zkušebním kamenem naší angažovanosti, vhodným prostředkem pro rozlišování při rozhodování a zárukou věrnosti vůči našemu Pánu Ježíši. Zkušenosti tolika křesťanů beze stínu pochybnosti potvrzují, že malé společenství mimořádně posiluje vytrvalost; vše obecně platí, že člověk vychází z každého styku se společenstvím vybaven novými silami,

novým poznáním a novými pddněty, aby mohl postupovat vpřed. Všechny svátosti zakládá a obklopuje vždy velké svátost přítomnosti Pána: "Tam, kde jsou dva nebo tři shromážděni v mém jménu". I když někdy jako v případě emauzských učedníků, je tu proto, aby sdílel naši malomyslnost, svou přítomností nás znovu povzbuzuje, abychom ho s nadějí následovali na jeho cestě věrnosti Otci, třeba až na kříž.

Záporné rysy

Obrátíme teď pozornost na záporné jevy, které jsme podle našeho názoru ve větší nebo menší míře objevili v malých křesťanských společenstvích. Samozřejmě, ne všechny se týkají všech společenství, ani jednoho určitého ve všech momentech jejího růstu. Nejsou také zvláštní vlastností malých společenství, protože se rovněž nahazují v jiných skupinách a institucích církve. Avšak ty, jež tu posijeme, se nám zdají být specifickým pokušením a nebezpečím malého společenství, často jakoby vyhocenému nebo přehnaním kladných rysů, které jsme uvedli.

Nadměrná kritika. - Zhora jsme uznali, že se bratrské napomenutí a prorocká kritika mohou zrodit z křesťanského postoje a že jsou pro všechny právem a velmi často i povinností. Jsou však některá společenství, která kritizují hierarchii, jiné církevní útvary nebo skupiny systematicky, vášnivě a zjednodušeně, bez nutného odstínění a někdy bez dostatečné znalosti různých aspektů problému, který posuzují. Tento postoj je může dovést k tomu, že přivodí prudké zhoršení klimatu lásky a důvěry pro církevní komunitu nepostradatelného, že budou nespravedliví nebo že přinejmenším projeví nepochopení vůči těm, kdo jsou rovněž křehcí lidé a potřebují pomoc a solidaritu. Riskuje se tím, že pro nedostatek taktu zmarní hodnotu, možná obsaženou v kritice, tím že zabrání nebo znesnadní bratřím prospěch z časti pravdy kritikou předkládané. Posléze a to může být nevědomá projekce chyb, neschopnosti nebo obojakostí kritizující skupiny.

Narcismus. - Obranné tendence tak typické pro skupiny vůbec, vyvolává velmi často snahu vybírat příznivé skutečnosti: pamatují se ty činy, které upevňují a potvrzují obraz, který si skupina o sobě vytvořila a ignoruje se nebo odmítá to, co odporuje její narcistické zálibě v sobě samé. Je to jev, který konstatují příležitostní návštěvníci, zvláště když mají nějaké pastorační pověření. Členové těchto malých společenství více nebo méně, přímo či nepřímo očekávají nebo vžadují nejen oprávněnou a nutnou solidaritu, ale i nadšené a přednostní ocenění proti všem jiným společenstvím nebo dokonce proti církvi vůbec.

Taková tendence zneuznává nebo přinejmenším podněcuje ostatní společenství a jejich bohatství, přičemž ukazuje hodnoty, jimiž vyniká vlastní společenství. Maximálně se tím znesnadňují vzájemné vztahy mezi různými komunitami, vzájemné

porozumění a uznání legitimního pluralismu, chápaného ne ve smyslu nutné tolerance, nýbrž žádoucí komplementarity a obhaceni. Dlouhodobě tato tendence ochuzuje a dusí samotné společenství.

Duch ghetta. - Částečně vlivem přepjatého narcismu, ale také z důvodu vadné ekleziologie a špatně chápaného smyslu křesťanské spirituality a dokonalosti se může společenství stáhnout do sebe a podlehnout sebeuspokojení; bude myslet jen na svoje problémy, aniž by hledala jiný cíl činnosti než duchovní a nebo pocitově uspokojení svých členů. Tím riskuje zmenšení nebo úplné vymizení misijního ducha, postoje služby vůči církvi, boje a angažovanosti vesvětě za lepší společnost.

V takovém případě si členové komunity vytvářejí někdy agresivní, jindy ryze negativní odstup od vnějšího světa a odsuzují se k životu mezi sebou jako v nějakém útulku. To však ve skutečnosti mnohem spíše mění ve vězení, v klubko problémů bez řešení, jestliže fakticky přestřihli pupeční šňůru spojující je s církví. Toto nebezpečí, jež se objevuje v každém izolovaném společenství, se z různých důvodů může projevovat také uvnitř "rodin" či "sdružení" několika společenství, z různých důvodů - kriticizmu, elitářství, spiritualismu, tradicionalismu nebo jiných přestřelků - vznikají vždy tytéž politovenní hodné výsledky: redukcionismus, narůstající izolace, pozvolné rozpadání, tichý nebo hlučný odchod, někdy rozkol, ale vždycky nedostatek misijní vitality, chybění i nejzakladnějšího smyslu pro církev a pro realitu vůbec.

Privažizace a redukcionismus. - Nejdynamičtější křesťanské skupiny v oprávněné starosti, jak přiblížit evangelium konkrétnímu životu nás obklopujícímu, se naží nabídnout lidem, svým bratřím, výklad víry, který ji činí srozumitelnější a bližší kulturním podmínkám dneška, ~~xxx~~ snaží se prosadit nutné úpravy, které by dělaly liturgii živější a autentičtější a prohloubit dimenze křesťanské morálky - zvláště v sociálně politické oblasti - která dovoluje plně odpovědět na velké výzvy současného lidstva.

Je však třeba uznat, že tato velice oprávněná angažovanost fakticky dovedla určité skupiny ke znehodnocení a někdy dokonce k popírání některých hodnot, jichž se církev v žádném případě nemůže vzdát, jestliže chce zůstat větrnou záměru Ježíše Krista, svého zakladatele. Tak například je oprávněné a nutné aktualizovat obsah teologie a katechetiky, ale někdy se zapomíná, že věrnost tradici a magisteriu - i když se zde berou v úvahu různé stupně jistoty a závaznosti - tvoří nezávisle na názorech jednotlivců nebo skupin jedinou pevnou záruku příslušnosti k církevnímu společenství. Je nejen právem, ale i povinností přizpůsobit slavení liturgie vlastním potřebám každého prostředí a každého společenství, jak to předpokládají i liturgické knihy; někdy se však vytratilo vědomí, že my jsme nevyalezli liturgické úkony, ale obdrželi od Krista a apoštolů skrze církevní společenství. To nám zavazuje, abychom byli upřímně věrní kritériím liturgického slavení, stanoveným církví a drželi veškerou soukromou iniciativu v mezích toho, co je

dovoleno liturgickými předpisy. někdy konečně i ochota žít poctivě podle nauky církve tím, že nejme lhostjení vůči problémům současníků, kterou vyžaduje křesťanská láska, a že budujeme za spravedlnost, což je podstatná složka evangelia, vedla k omezeným nebo pochybným výkladům spásy v Ježíši Kristu. V praxi se proto zapomínalo, že politický nebo sociální boj není celá křesťanská zkušenost a že víra nemůže nabídnout program konkrétní politické akce a tím méně vyžadovat angažovanost v určité straně.

Dezorganizace. - Nedostatek spojení s diecézní církví se často objevuje ve společenstvích, které vznikají sponátně a izdovaně v důsledku nějakého katechumenátu nebo pod záštitou sdružení několika společenství či podpůrných církevních institucí. Navíc je to charakteristické pokušení prvních období života společenství. Projevuje se, když společenství zaujímá poněkud infantilní postoj k pravému významu svobody, prostoty a spontánnosti, když je v podstatě směšují s nedostatkem přípravy, s nestálostí a leností: vede to k improvizaci, k nedostatku vážnosti a k nezájmu. - Styky uvnitř malých křesťanských společenství musí nepochybně být bratrské a velmi srdečné, nemohou se však trvale obejít bez určitých norem, nějaké přípravy, jistého úsilí o plnění a čas od času i přezkoumání. Když to neexistuje ani v minimální míře, končí schůzky tím, že se přemění v prosté přátelské večírky, jež sice mohou mít také svou hodnotu a být i potřebné při jiných příležitostech, naprosto však neopravňují, aby byly označovány jako malá křesťanská společenství. Končí tedy tím, že nejvážnější členové mající opravdový zájem jsou zklamáni a odcházejí, nakonec se více nebo méně rychle rozejde celá skupina.

Zastřený dirigismus. - Není-li nikdo - jednotlivec nebo parta natrvalo nebo na čas, kde by jménem skupiny na sebe převzal inspirování a dynamiku malého společenství, je běžné, že se objevují vůdci, kteří nejsou pověřeni skupinou, ale vnutí se s tím větší silou, blokují vzájemné vztahy a utlačují zvláště ty, členy skupiny, kteří z bojácnosti nebo jemnosti jim nechtějí soustavně a směle čelit. Taková se podrobí, zůstávají však nespokojeni. "Skrytí vůdci" manipulují nebo se usnaží manipulovat celou skupinu - někdy aniž se to plně uvědomí - pomocí nejružnějších prostředků, ež vnucování až po soucit. Všemi způsoby znemožňují komunikaci a průhlednost skupiny. Tak se hromadí nespokojenost a agresivita, které hrozí vybuchnout v nejnepředvídanějším a nejnevhodnějším okamžiku a tím ohrozit chod skupiny, až i její existenci.

Netrpělivost a nestalost. - V některých případech chce člověk příliš rychle sklízet plody malého křesťanského společenství nebo způsobit, aby to byly plody pozoruhodné či oslňující. Snadno pak ~~propadne~~ propadne omrzelosti, malomyslnosti a pocitu marnosti, což může nakonec vést k rozpadu skupiny. Zapomíná se že malé křesťanské společenství je jiná realita Království, s vlastním rytmem a výkyvy, že musí mít a nést plody v optimismu a radosti, ale také v trpělivosti a naději.

Vytvořit nějaké malé společenství znamená začít ~~další~~
pout, která musí trvat dlouho, celá léta, popřípadě
život. A členové společenství nemohou požadovat od sebe
církve to po nich nemůže chtít - dosaženou a statickou
odvahou, nýbrž rostoucí a dynamické napětí, které bere v
tuto krizi, ale i Kristovo odpuštění, pomoc Ducha svatého
a milující trpělivost Otce. Ten, kdo nám dal začít, nám dá
i také, abychom křestensky rostli a zráli, individuálně i ve
společenství.

x x x x x

Le Documentacion Catholique, 20.6.1982. - Z dokumentu pasto-
rační komise španělského episkopátu o malých /základních/
společenstvích z 15.3.1982 jsme přeložili partie, ~~ke~~ které
mají platnost i u nás.